

We maken een eigen boek – (To)-taalonderwijs in heterogeen groepsverband

1 januari 1983

Auteurs: Thera van der Heijden, Tineke van Roozendaal

Volume: 14

Nummer: 6

Pagina's: 22-31

Documenten

- [moer_jrg14_061.pdf](#)

thera van der heijden tineke van roozendaal we maken een eigen boek to taalonderwijs boek project in heterogeen groepsverband aan de hand van een kennismakingsproject voor de eerste klassen van het voortgezet onderwijs gaven co bakker thera van der heijden en tineke van roozendaal in het 80 vo nummer aan hoe je in heterogene groepen niet ondanks maar juist dankzij verschillen van elkaar kunt leren ook gaven zij kort aan welke vervolgproukten bij uitstek geschikt zijn om in heterogene groepen te ontwikkelen doordat het bovo nummer ver over het financieel nog te verantwoorden aantal pagina s heen dreigde te komen moest onder meer hun artikel ingekrompen worden een en ander had tot gevolg dat bij het kennismakingsproject een aantal illustratieve tekeningen en teksten van de leerlingen wegviel en dat een van de kort uitgewerkte vervolgproukten verkort werd weergegeven zodat er niet zoveel meer uit te lezen viel reden om aan dat vervolgproukt in dit nummer uitgebreider aandacht te schenken in l e id i n g gezet onderwijs leerlingen op grond van verschil in onder meer uitdrukkingsvaardigheden lees een van de meest besproken vraagstukken in de tempo tekstbegrip mate van correct taalgebruik problematiek die betrekking heeft op de aansluiting moedertaal luisterhouding categoriseren of ting basisonderwijs voortgezet onderwijs betreft moet het voortgezet onderwijs proberen om de de kwestie van homogenisering versus heterogeen verschillen die er tussen de basisschoolverlaters nisering anders gezegd moet het voortgezet on bestaan en die in de basisschool grosso modo derwijs een keuze maken voor uitsplitsing van de niet worden weggeorganiseerd ook in haar eigen kinderen na de zesde klas op grond van verschil systeem aan te wenden als fundamentele leerba len in sociale en cognitieve mogelijkheden en sis vaardigheden verschillen in achtergrond milieu in het bovo nummer beschreven we een project levensbeschouwing sekse en cultuur verschillen waarbij de typisch talige invalshoek niet zozeer in motivatie gedrag en belangstelling of moet zij van belang was het ging ons er daar op de eerste streven naar

groeperingsvormen waarbij geen re plaats om aan te geven hoe leerlingen door een kening wordt gehouden met al deze factoren uitgebreide kennismaking met elkaar met de toespitst op het taalonderwijs moet het voort school met docenten en met elkaars woonsitua 22 tie profijt kunnen trekken uit het gegeven dat de voren de leerlingen en wij althans hebben er op groepssamenstelling heterogeen is die manier veel van geleerd bovendien waren het iets anders ligt het bij het project dat hieronder uitermate gezellige lessen waarin veel gelachen is beschreven wordt in dit project heeft taalonder en zeer ondersteunend werd samengewerkt wijs een veel specifiekere functie aan de orde we hopen dat jullie de verhalen die bij dit artikel komen veel nadrukkelijker vormen van creatief gaan zullen lezen zij vormen een kleine keur uit schrijven en verhaalanalyse lezen en voorlezen hetgeen een van de groepen samenbracht in een luisteren naar teksten van andere leerlingen dis bundel cussietechniek spelling typen lay out inter punctie waarom gaven wij deze lessen in de derde klas bij het lezen van de beschrijving van dit project is het van belang te weten dat de ervaringen die op de school waar wij mentrix waren maken de wij met dit project opdeden in heterogene derde leerlingen aan het eind van het derde jaar een jaarsgroepen plaatsvonden in de twee vooraf keuze voor een vervolgopleiding zo n keuze gaande jaren werd in deze groepen redelijk veel wordt zorgvuldig en langdurig voorbereid leer aandacht geschonken aan jeugdliteratuur de leerlingen mentor ouders en vakdocenten dragen lingen vorderden ook regelmatig opdrachten naar vaak in samenspraak met elkaar argumenten aan aanleiding van teksten uit de jeugdliteratuur uit voor een bepaalde vervolgopleiding van de leerlingen wordt verwacht dat zij na kerstmis en voor hoe kwam deze lessenserie tot stand pasen aan de hand van zelfgeschreven en voor hen door mentor en vakdocenten geschreven aanvankelijk bestond slechts het idee om leerlin waarderingsrapporten van de voorgaande twee en gen door middel van een aantal lees en schrijf een half jaar een ontwikkelingsschets opstellen oefeningen meer vaardigheid te laten ontwikke met behulp van deze schets en door gesprekken len in het levendig beschrijven van personen de met mentor en ouders wordt dan tot een keuze slotopdracht moest bestaan uit het schrijven van gekomen het schrijven van zo n schets is niet een kort verhaal waarin alles wat tot dan toe be eenvoudig spoken en geleerd was zou samenkomen behalve nu dat de eerste lessenserie ten doel had deze verhalen bleken zo aardig te zijn dat de leerlingen te leren hoe ze personen in een verhaal leerlingen op het idee kwamen om ze te bundelen tot leven konden brengen had zij in deze groe en er een echt boek van te maken pen tegelijkertijd een functie ter voorbereiding wat nu de lessenserie tot zover was door ons op de determinatie uitsplitsing naar type ver goed voorbereid en vereiste niet zoveel bijsturing volgonderwijs de lessen zouden handvaten moe en of verandering onderweg ongeveer in deze ten bieden om zodoende wat gemakkelijker en vorm was zij ook al eerder uitgevoerd door col uitgebreider over zichzelf te kunnen schrijven lega s razendsnel moest er nu een serie vervolg deze lessen zij dus niet perse bedoeld voor een lessen ontworpen worden rond het thema het derde leerjaar op de school waar wij les gaven ontstaan van een boek we zochten wat bruik worden ze vaak in het derde jaar gegeven omdat bare boekjes op over het binden van boeken in dat jaar de determinatie plaatsvindt als al haal-

den onze kennis omtrent de ontwikkeling thans een van je doelen de voorbereiding op het van de boekdrukkunst op en dachten na over zo schrijven van een ontwikkelingsschets is zouden danige lesopzetten dat alle leerlingen voldoende deze lessen in aangepaste vorm ook heel goed in kansen zouden krijgen om interessen te volgen en een eerste tweede of vierde leerjaar aangeboden van elkaar en ons te leren kunnen worden al naar gelang het tijdstip van de feitelijk kun je zeggen dat het in de navolgende determinatie geldt voor jou alleen het eerste beschrijving om twee lessenseries gaat die onaf doel weeg dan toch af wanneer en in welke vorm hankelijk van elkaar gegeven zouden kunnen wor je zo n serie lessen aanbiedt den met dien verstande dat je voor de tweede lessenserie natuurlijk wel materiaal van de leer de eerste lessenserie lingen nodig hebt dat kunnen willekeurig tot stand gekomen verhalen zijn het verdient allicht de beschrijvingen die hieronder volgen vormen de voorkeur om de projecten aansluitend uit te een keur uit datgene wat wij en collega s van ons 23 in deze lessen deden in het kader van dit artikel schrijving gaat het er slechts om een indruk te verschaffen geen karikaturen maken over de manier waarop in heterogene groepen alleen naar uiterlijk beschrijven het moet in taalonderwijs gegeven kan worden bij alle lessen een signalement worden voorbeelden zijn talloze varianten denkbaar in een volgende les presenteert ieder zijn signalement de klas moet raden om wie het handelt en signalementen maken zij moet commentaar leveren over de mate van van klasgenoot of van leerkracht duidelijkheid het treffend zijn van de beschrijving in het kennismakingsproject in de eerste klas ving hebben de leerlingen al eens een signalement van zichzelf moeten maken bovo nummer p 83 verhalen maken met stereotype n na een inleidend gesprek over functie en waarde beginnen met een verhaal waarin een of meerdere van signalementen gaan we beschrijvingen van el figuren zowel naar uiterlijk als naar innerlijk kaar en van leerkrachten maken de leerlingen sterk stereotype worden beschreven in de discussie inmiddels ruim twee jaar bij elkaar in de sie na lezing moet duidelijk worden dat gewoon groep en ze zijn redelijk vertrouwd geraakt met ten karaktertrekken en uiterlijke kenmerken die elkaar met de mentor en met veel vakdocenten mogelijk kenmerkend zijn voor een bepaalde een dergelijke uitbreiding van de signalementsop groepering mensen in een stereotype beschrijving dracht uit het eerste jaar hoeft daarom niet te sterk worden uitvergroot zij wekken de suggestie dreigend te zijn nadrukkelijk zal de leerkracht tie in zijn algemeenheid iets te kunnen vertellen vlak voordat er begonnen wordt nog op het vol over een hele groep een term als abstraheren zou gende moeten wijzen je hier mooi kunnen inbrengen en uitleggen in iemand zo beschrijven dat je hem haar niet een volgende les kun je een gesprek voeren over kwetst toch proberen eerlijk te zijn in je be het gemak en het gevaar van stereotypen de beste lezers en lezer e s s en lees jullie zullen j e wel afvragen waarom klas 3c deze bunde me t fantastiese verha l en geschreven h e e ft wou dat zal ik dan ee n s haarfijn uit mee l eggen in eerste instantie was he t h ele m aa l niet de bedoeling om e en bo e k me t ver schillende verhalen te schrijven maar met iedereen moest e e n v e r haal schrijven over e e n zelf b ed ach t persoo n d e bedoeling daarvan was om verschillend e karakters b eter te l e r en kann en sommige hebben een heel gra pp ig veth aa l 3c 1 i e n andere weer ee n hee l sereus ve rhaal deze

verhaalen waren dat onder mentrix met het z o g o ed ge schreven i de e kwa m van al die verhaalen een groot boek te maken en wat je nu in je hand hebt of wat nu voor je op de tafel ligt is het resultaat van de verhalen zelf zal ik maar niets vertellen want dan blijft er niets leuks van over het enige wat ik nu vil zeggen is dit klas drie c hoopt dat je veel plezier hebt bij het lezen van jet doek getiteld lees mee m 3c u ie9cv g0 y caot ng dtti tlj e s derk jan 24 duitser de surinamer de homofiel de cowboy standig is met zo n volwassene van tevoren een de stewardess afspraak te maken omdat niet iedereen daar op als huiswerk laat je de kinderen een verhaal ma willekeurig ieder moment tijd voor en of zin in ken waarin ze een dag uit het leven van een heeft bepaalde stereotype figuur beschrijven lees het afgedrukte verhaal over een amerikaan een an eigenschappen en synoniemen dere huiswerkopdracht kan erin bestaande leer in een gesprek halen we kort terug hetgeen we de lingen te vragen met ouders of andere volwasse vorige lessen gedaan hebben de eerste lessen benen aan de hand van klassikaal opgestelde stellen schreven we iemand alleen naar zijn haar uitergen en vragen te praten over stereotypen de leerlijk de volgende lessen werd ook het gedachten lingen moeten van zo n gesprek aantekeningen en gevoelsleven erbij betrokken maar dat gebeur maken zodat een aantal van die gesprekken in de de nogal grof we bespraken wat daar de kwalijke klas besproken kunnen worden wijs de leerlingen volgen van waren de komende lessen gaan we gen erop dat het misschien voor sommigen verproberen na te denken over hoe je mensen anders dan stereotype naar innerlijke kenmerken kunt beschrijven het gebruik van woordenboeken is bij deze lessen van belang de leerlingen krijgen een lijst met eigenschappen waarvan de minst bekende onderstreept zijn de joan white een iatzi e asari e r y een ze worden in de kring besproken vervolgens krij smile van zijn ene oor tot zijn andere oor hij heeft een geel rode en rode gestreepte een verwerkingsopdracht zie de illustratie overhemd met korte mouwen aan en een ties bloemetjes broek hij heeft een chervrolet inpala woont o0 tot zover komt alle initiatief van de leerkracht de 21 e verdieping van de 80 verdiepingen flat in new york een dag uit het leven van john white john kwam met moeite zmn bed uit want iocerlijke e ig en s c h a p p e iz het was gisteren toch wel laat geworden op dat feestje intelligent gaviskei dooiettsnd gevoelig 11 eetgaiaekt hij liep regelrecht naar de koelkast om opyarlsvskkig gelntarase am loop toedsrig li humorl colaatje te pakken en een hamburger titel ironisch adslag en een wervende covertekst maken deze roman gaan ze opnieuw bekijken centraal staat nu hoe de personen in dit boek beschreven worden belangrijke punten hierbij zijn ondermeer de constatering dat in een roman kennelijk ies 9 p niet alle informatie over een persoon achter elkaar genoteerd staat om van een paar figuren een goede beschrijving naar uiterlijk en innerlijk te kunnen maken zul je het boek weer in zijn geheel moeten lezen de constatering dat informatie over personen zelfs kun je zeggen dat er in de verwerkingsopdracht ook in hun handelingen ligt dracht niet perse rekening is gehouden met het bij het beschrijven van een aantal romanfiguren heterogene karakter van de groep het is daarom zoals in deze opdracht kunnen de leerlingen zeer van belang dat je er nog een opdracht aan vast goed gebruik maken van de met de klas opgestel koppelt waarin alle leerlingen inbreng kunnen de lijst van karaktereigenschappen van

de ver hebben met de hele groep gaan we een uitgebreid werkingsopdracht die ging bij de lessen over ka de lijst van karaktereigenschappen maken inge rakterei- genschappen en last but not least van brachte woorden die voor veel leerlingen onbe hun woordenboek kend zijn worden door degene die het woord in brengt met voorbeelden geillustreerd de groep compleet verhaal schrijven waarin een of waarin de hierbij afgedrukte lijst tot stand kwam meerdere personen helder wor- den neergezet verzamelde er maar liefst 135 deze lijst moet bijna alle leerlingen vinden het leuk om hun ver goed bewaard worden bij het schrijven van ver haal in de kring voor te lezen bij de bespreking halen kan ze steeds geraadpleegd worden ervan letten we er vooral op of de auteur erin ge een opdracht waarin ieder het geleerde uit de slaagd is personen tot leven te brengen door op eerste lessen kan toepassen kan erin bestaan de gevarieerde wijze informatie over hen te vershaf leerlingen te vragen een beschrijving te geven van fen het verhaal zelf stond ook ter discussie maar het karakter dat iemand moet hebben om je was dit keer van se- cundair belang uit deze na liefste vriend vriendin c q je ergste vijand te wor be- spreking kwam naar voren dat iedereen veel den had opgestoken van de vooraf- gaande lessen maar dat het wel razend moeilijk was om dat wat je zelf figuren voor verhalen bedenken over een persoon wilde meedelen te spreiden in een oe- fening om zo uitgebreid mogelijk een per het verhaal veel leerlingen startten heel goed 26 xammar di t verhaal pcat over tla nn a y a h an n oke ziet v ierde klas ve n het qy a n e a l um ii ea r lf ev elln pe mu z iet kom t vol g en s haar a a er ala vo u1 luv en 9 z di a c o ma s l ak nd ze n iet zo leuk 2 e h e e tt blond h aar t ot over ha ar schouders 0 j e ha nn e k e l o opt voortdu rend mat heer hoofd l 7 soos heeft ze een l ego staa r t met daarin n ds ik e n t e sc 9e r 1 1 c l d op an d e b1 heer l n d a klas z 1 1 j le nat dan ae a gele et r i k ti aez ogen zijn 61 a u v 2o e n kl e in vl r a a arop een zl ete n z o u l a oa als hanneke en draagt o ok e n ziat en heeft fon- debril fonjneer l llc j a staat 7 d zus r tande n steen o ogel meer k z al j u llie n iet le nqar n spanning ln naar vore n en daar om draagt ze e e n b ytsn ta n sl i ten h st ver heel b epi nt boo r d 3uge1 tia ar ga rde r ob e bestaat u st g roa n e en rode bloos j ae pull ea e n met qaote krepa n fe lg ekl uu r d o v esten yaere e ro d e qroc n e e oranje b roek e n e et pijpen die ongeveer 50 cm q cj trr r rrr r r r rrr rrrrr d eer gaat da rekkar hst b reed zijn om dat hanneke oo gel le ng 1s e e n zuch t dr uk t hanneke h et k nopje van d a z ij n t eer broeken haak v e el r ko r t w e kker n zomers hoeft ze schoenen aat v e t er t aan och herlol d a nkt ze als se op de w akk e r kijkt s ur ook re l ltar e j eo h al ls al v i j f over z e ven 2 e pekt d r br1 1 hanneke f e dne cr q le ng e n dun hi e rd oor v a n h et n a ch tkast je we ze n t a nde rs ziet ze m a t e l o op t z a oog e l kr oes en d oo r dot kr o l o pen m t ve el moeite s t a p t lt be d e n l oop t zakt h aar ril e tso d e e n ha a r reus toen door ne e r d e badkeao r 2e trekt haar vuur ze sa 16 aa r c 22 pub er du s en h eeft voel r od e py a mav it a n stapt onde r da douch e haer puk la op d r gca l eht 0 j a z a weegt 4 2 kilo b r i l legt ze op d a ra nd re n de vas b ek sodat za e n h eef t s ch oenm eet 4 h di e st ra k e weer s n el te n pe kkan e n d on u h et i nnerlijk v an i a nn ete nedet z a t i e n min t en ond er d e d oueh e h eef t re hanneke i a ee n v et i epen m aia j e 2 s a hee l at ee n t r e kt z e d ur h emd e n onderbroek aar 2a s ti l en durft n1 ka 2 e kinde ren uit h aar haa r ondergoed l o opt ze na ar de

klere nko s t en tlea vind e r haar manar ee n al or e t ru t daer bedenkt wat ze nu weer aa n moet trekken om heeft ze ook as a r e e n vr i e ndin dl e 111 zou hen k d e pasree b roek leuk vi nd e n of staat f eet d a i se n at so n fl uu r ere n sl ooa en pear c n i et zo bi j r ood n t l l daar big i a hanneke arp zenuwachtig hanneke draagt namelijk graag haar rod e ze b eat r a in nu du s niet me er went de yull ov e r al s h e t t e n h e t lief s t elke d e p bu lt e nboo r lbe uq rl 21 t n da vep za stottert uiteindelijk bo s luit z a maar hee r rod e bro e k nogal aan t e aoen re nt h e n k h eeft pre cl ea dez elf d e b r oek eer a l s c ni ek a wa t b eter ke n t ke n se 2e gaat neer b e n ede n c rt ee t aan paar boterha mm en best wal aardig z i jn 2e h oudt vest ven da a n drink t wat th ea il ee r vader e r mo e d er zijn al n at uu r h ak e n b or dur en p u zssl en en l 4 za n naar hun vert n ayuurll j k z a s aan wch ta bo ekenvutm co l ha nn eke pa kt h aa s fiets uit d e schuur en fietst i s ze gek op diare n vooral op haar visje langzaam naa r school onderweg sla p t ze haa r p1 1 d o p school 1a ze de best a 2o zit in de 11e v olinpnliedjo ve n lu maar vergaten in de loop van het verhaal de taak op zich te nemen terwijl hij andere kinde eigenli jke opdracht personen die later in het ver ren moet uitdagen nog eens te laten zien wat ze haal ten tonele gevoerd werden kregen bijvoor goed kunnen omdat elke leerling uiteindelijk ge beeld minder of geen profiel kennelijk werden baat is bij een goed eindresultaat zullen leerlin de leerlingen dan al zo meegesleept door hun gen elkaar trachten te ondersteunen de taakver eigen verhaal dat het moeilijk was om nog aan de deling en uitvoering daarvan is een samenwer opdracht te denken kingsopdracht bij uitstek over het algemeen vonden we toch praktisch alle we komen tot de volgende inventarisatie van ta verhalen behoorlijk goed gelukt do ordat er zo ken redactie correctie illustraties typen inlei enthousiast op elkaars produkten werd gerea ding inhoudsopgave lay out kopieren naaien geerd besloten we ze te bewaren en hoe zou dat plakken kaftontwerp beter kunnen dan door ze in boekvorm uit te geven redactie iedereen was in voor het idee we spraken af de eerst bespreken we op welke criteria gelet moet eerstvolgende les ns te inventaris-eren wat ons al worden bij de keuze voor iemands verhaal lemaal te doen zou staan bij de uitvoering van dat de hele klas vormt de redactie in groepjes van 5 plan worden de verhalen gewogen iedere groep oor deelt over de 5 produkten die door de eigen tweede lessenseri e groep gemaakt zijn grappig is om te zien hoe voorzichtig ze dan omgaan met kritiek op elkaar bij de taakverdeling zal het de taak van de leer in drie groepen kwam het voor dat een op zich kracht moeten zijn sommige leerlingen te stimu genomen zwak verhaal toch werd gekozen om leren een voor hen ogen schijnlijk te moeilijke dat het voor het kunnen van de betref- fende 27 opeens hoort z e haa r naam roepen nanneke tij d e na d c lee kr ij gt e e en briefje t oe e vecht even op mij 2e kijkt om en ziet henk s crove n ls eve ha r n o k e z zou je mo rg en oc htend achter dr fietsen je buit e n b oor du eu q r l ielen thuis willen i hhh dddd ep henk stottert ze en krijgt een d a n gaat het zo e n e n wat b a ter i k hoop dat rode kleur j e m e niet te b r u taal vi n at g ro et j ae en een c ep n a k e t e b j le k k er qe n lap e nt o r eaqt po en van j e 1 enk henk en krijgt ook een zode kleur op z n puk om half vier pae t de b el ha nn eke pakt snel teltge eertaan h a ar fl e t s e n f i et s t i n ee n ijltempo naar j j j ea hooorr innn ijij hu i s j zal ip ik ben el i ver uren op ent vanmo r s avonds ka n ze ni et slapen ze

m oet slee d e gen ban ik in het boa dc vogale geen bestuderen aan henk denken
iieb j e zi r oa aorq enoctt end mee te paen7 de volgen d e d ep ko m t h e n k heer
zee uu kouuuu eh preeg en van de zenuwen begint z op h e l en maar h l j d o e t
heel raaromen vreedr ze te lee en hij r aat niet veel t e ge n ha nn eke tarvi l d c
art kom ik je morgen om zee uur ophalen hij a nders nogal greep kl etst n nnek a v
i nd t coed dat netu u rlijk ni e t le u k maer ze is te ver ije dat ic goodi r ompclt
hanneke le p en om t e vra g en wa t er 1 e op ee n e zap h on y ondertussen zijn
zc bij school aangekomen h ennie ik he b nog ee n s goed over o n a se n een panr
kind e r e n die op het schoolplein n a c 3ach t riet spijt n e e zq mear het li j y t st
n n r zien h v een hanneke i aankor en eentjc e toch b a l ar dat w e on s niet vert-
eren k 5e in te s n q eyan k op hen r ek o y en l e v i nd mezelf e r n og een be e t
je t e bo n a ok op i a nnake sn eva later staat het hele ben pas ashooi plein te zin-
gen met een hoogrode kleur han nel c zegt 18 hi erop nn n ou jiiij e pech gehad se
tt e r honk eny a nneke hun fietsen in dc ztal en terwijl ze va nu it h aar
ooghoeken naar hem 1snp en vluchten snel naar binnen kijkt denkt ze in de klee
aangekomen pakt henk i a nneke d r hch h et was toch maar een enge pukkel hand
en zegt verleg en eh je weet natuurlijk al lang dat ik aart beetje verliefd op j o ben
l a g ik j e wik vra gen hannie nnnnttuu rlijk t otte rt hanneke e e ne zou je met mij
willen verkenren v v erkkkeran roept hanneke uit dat vvinden mijn nn maauaie
en pppppie nooit goed i aa rilkk zou hhet e 6611 willen hhoor en ze wil yank een
zoen op z n pukkelvan p pev art y aer wat vervelend nu ze heeft heer bultanboozd-
beupel om hou jn dan m eer ni e t denkt zo onderla asart zijn f aar klasgenoten de
klas binnen pakoan en de les begint auteur een goed stuk werk was leerlingen
die al van elkaar wie de goede spellers zijn ruim twee jaar bij elkaar in de klas zit-
ten en het is niet moeilijk om toch in de hierbij afga regelmatig gestimuleerd wor-
den elkaars werk te drukte verhalen spelfouten aan te wijzen dat bekijken en soms
ook te beoordelen kennen in komt omdat wij ons met de correctie niet b e middels
behoorlijk goed een ieders capaciteiten moeid hebben het moest hun boek worden
ook er waren ook leerlingen die hun verhaal zelf te de typisten sloegen nog wel
eens een verkeerde rugtrokken na deze groepsbespreking worden le tt er aan be-
paalde verhalen nog bijgesteld sommige inge ko rt andere juist uitgebreid illus-
traties er zijn altijd leerlingen die het leuk vinden zo n wanneer het gezamenlijke
redactiewerk voltooid klus voor hun rekening te nemen de opdracht is gaan
groepen en individuele leerlingen aan de was om zodanig te illustreren dat de
nieuwsgierig slag om een deel van de overige taken te vervul heid van de lezer
gewekt zou worden len de laatste werkzaamheden het uiteindelijke binden ge-
beurt weer klassikaal typen zoiets willen ze altijd allemaal wel een leerzame cor-
rectie schrijfwerk ervaring want het bleek toch moeilijker dan dat de leerlingen
vinden dat nu de verhalen in boek de meesten dachten dat het zou zijn uiteindelijk
vorm gaan verschijnen ze er toch wel redelijk waren er maar een paar leerlingen
die er werkelijk gaaf moeten uitzien hetgeen nog lang niet van een redelijke
vaardigheid in bezaten alle verhalen gezegd kan worden zoiets loopt dan verder
vanzelf leerlingen wijzen andere leer inleiding lingen aan voor zo n taak ze weten
heel goe d zo n belangrijk iets als een inleiding schrijven 28 moest maar iemand
doen die heel goed kon nu er genummerd is kan er pas een inhoudsopga schrijven

vonden we ook dan blijken er al snel te gemaakt worden bij de nummering moet hier een of twee leerlingen de aangewezen persoon natuurlijk wel een pagina voor gereserveerd zijn een hele eer natuurlijk in zo'n geval kunt een ander groepje kan daarna alle vellen 30 keer groep die eer heel gemakkelijk aan iemand im kopiëren er zijn 24 leerlingen in de groep maar mers het wordt ook hun boek er moeten natuurlijk wat exemplaren in reserve zijn voor leerlingen die katernen verknoeien ie layout en kopiëren dere leerling zal dus straks zijn haar eigen boekje het is een ontdekking voor ze dat je wanneer je kunnen binden teksten in een boek wilt binden niet zomaar de pagina's achter elkaar kunt plakken en er een boekbinden kaftje om kunt doen het begrip katern moet nu als alles gekopieerd is moet er geraapt gevou uitgelegd worden het is verstandig om met de wen en genaaid worden hele klas met blanco vellen papier een keer kater aan te raden valt om dit heel gedisciplineerd en nen te vouwen en ze vervolgens te nummeren de per katern te doen het is een ingewikkeld kar leerlingen ontdekken dan dat als je de vellen weer wei als de leerlingen de katernen gebonden heb uit elkaar neemt je de verhalen niet zomaar in ben krijgen ze een stukje linnen om een rug te chronologische volgorde achter elkaar op papier plakken en stukken karton om kaften te knip kunt plakken een groepje gaat nu een aantal ka pen voor de kaft maakt ieder een eigen ont ternen vouwen nummeren de verhalen en il werp sommige leerling plasticeren de kaft lustraties uitknippen en opplakken vier ineenge ook nog anderen vouwen er een mica hoesje vouwen bladen blijken nog goed genaaid te kun om nen worden aan het eind van dit artikel verwijzen we naa r z icht lq liet ge zich langs da regenpl s p vw45 1 h aar c bf i lrq l i za jc ken toa n ze beneden w a s z ette r o t op een lo p en richting manege hijgend st opt e z e na een tijdje ev e n a n ach wilma oftewel ili m za n t zo wil ze genoemd ter ha ar klonk een stem zozo waar kom jij w or den c een m eis j e da t graag op een jongen zo ha rd holl e nd vandaan 7 c draaide zich om rll lijken daar stond e idy e e r jongen uit s e r klas ze heeft h eel kortgeknipt b l ond h aar e n pro o iddy zei ze ik ko n van h uis e n was op weg ts bruins ogen op heer wipneus zitten een na ar de mans p a peer sproeten en haar klei n e m o nd e goed gaar de aneque oet j e n i e t kranten l open pa o rm d v r a eq t eddy v e rban d 2 draagt reet wijde truien en daaronder maca et o j e 1 was helemaal v zg t en dat kom t aa n strakke epl j k er b r o at aa n haar voete n c o o rdat nou ja l ca ea z d at hoo r nog til tan altijd gympan meestal ad l la e za e wel een andere keer loo d j e e v e n m ee ongeveer 1 6 0 m l an g en ze w ee g t 47 kilo gij b est e n tw o or l3e 3dy haar scho e n maat i c 37 en ze ie 11 jaar z e 3 aa e n liepe n z e na ar meneer g r o e n waar n m ss nogal stevig gebouwd en n de verte lijkt div h aar kranten o p moest h a l e n ond at he t ae verdraaid veel op ee n jongen nog n iet z o laat was hielp eddy z even wilma houd t va al v a n wi ld e o f gevaarlijke toet z e bijna klaar a a re e ze i 1s apellotjea 7 e speelt misstel met jongens ce klsk s op de voa r pa i n a s t a a t et aan h aar hobby s zijn paardrijden en mo torczos syd91a r on cm n deg een no t ozc ros sw e ds t r i jd sen g e a j e n u oz d t h o u k doe beslis t 2e l i j kt nogal ha r d m eer in werkelijkheid j e t e gek cep j aene r 4at ik niet ree kan is ee deel aer d l9 on beg r i dend ze k a n dcea p aar ja i ads da t ge roken been w il mijn te yc n ee n at oo tje oaar houdt niet ve n ger o d dc moeder het beslist niet maar ik k o m wel ki j ken verder heeft ze een h

eel eerlijk karakter hoor ze eddy c n f e t j n avas t ocdvnd aar g eh e ug en 1
heel l a r d 1q v e n j e n ntwo rade l i m z ep h et is al go c a r n o p 71 oal kan n
r o c b 1 l e n e n l a a t i k g n a a r d e i l u i t e n d e n s e t h a a r h a n i e n i n h e e r z a -
kken het ls w o e nsda p misdeq wilm e zat m e t een boos i ep 71 m n a a r h u i s g e
zich t en opgevouwd e k n ie 0 n op bed ze mocht ni e t e e r d e r h a a r k a m e r u i t v
a n t i n a r m o e d e r v o o r f l a t a e e e n u r k o f t e n m i n s t e e e n n a t t e r i j h a r a l s k e e
l z e d o o r h e t r a a m e n z e z a g b r o e k a a n t r o t e n d a t w a n j u i s t w a t w i m n i -
e t h e e r v a d e r e n r o e d e r s t a a n b c i c v e c a t e n w i l d e f i s h e t v e e r o e r d a c h t i
j m z o h e t g e w e e s t g c a t z e d r o e g h e t l i e f s t s p i j k e r b r o e k e n e n w a s a t e e z o m c i j
d a t i s a l t i j v a s t b e s l o t e n p e e n a n d e r e b r o e k a a n t e t r e k m a a i w i l e e n d a m e
v a n n e c a k e n e n p a p a j u i s t e n n i e f 7 o u a i z a l m a a r a a n b e l l e n v e r d l f k i o a s l v
m b i j x l c h z e l f d e p a z o u r i n g r i n g e r n o o i t z o n d r u k t e o m m e t a n n o u l k h e b v
n l a t e r v l o o g d e d e u r o p e n g e e n z i n o m a e t e a t v a n d e m i d d a g i n m i j n z o b e n j e
d a a r e l n c 1 1 k k a e d s t o n d h a a r k a m e r t e s l t t a n i t k l i m g e w o o n u i t h e t r a
a m a r t v l a d e r e g e n p i j p k o m i k w e l b e n e d e n c e d e r v o o r d e d e u r e v e n l a t e r s t o
n d z e o p h e t d a k e n v o o r l a a t h a a r t o c a k l o n t d e s t e m v a n i m e v a d e r 2 9 o k a
o k e m a e r p r a t j 1 s t r a k s n e t h a a r j o n g e n v o c h a a r i a z o a a r i z e t w e e d e a n t w o -
o r d d e i m m o e d e r c o t e a n q e c r q e z d e a t e a u o v e n d l e s k r e c q z e n o q c i e x
t r n p r i j s o m d a t o n d e r t u s s e n a e w l o a s a r b o v e n q e a o d s n i n z e h e t e n i g e m
a i s j e i e d a e e d e d e d g e d a c h t e n z a t z e p p n e e r b o d d e n n i a n w e r d m e t e e n k l
a p d e v o o s d a u r d i c h t q e s m e t e n e n d o o r h o t t e e m z a p z e h a e r m o c d o r w
e p l o a c 7 e o o r d a l s v e e n k i j k j e i d e t o e k o m s t e n l a t e r g i n g h o e r k a m e r d e u r o
p e n e n h n e r n e m e n i e n w e d a t w i m e i 5 e n a r e a 3 e v a d e r k w a m b i n n e n h i j
s t r e e k z u c h t a n 3 o v e r w o r d t v a n c o n m a n e g e l i j n h a a r e n z e i j e m o e d e r i e a v e
n a f k o e l e n m a a r s c k o m t s t r a k s w e e r t e r u g d o e m e s t r a k s d n s e n p l e z i e r e n
w e e s a a r d i g t e e n h a a z l i l j e 7 j j a p e p a n t w o o r d d e w i m e n z e l i e p m e t h e m
w e e r n a a r b e n e d e n p a e n a v o n d s n a i e t e t e a k a a y o a z m o e d e r t h u i e 2 e
n e p e r h e e l r a s t i p u i t e n z e z c i m e t e e n l a t e n w e h e t m a a r v c r q e t r n i k z i
e v l i n d a t i k j e t e v e l b e t u t t e l d h e b n u m i o 1 4 f 1 r e e a a r t n a m e e n
s p r o n p e e u a n t h e t w a s d e e e r s t e k e e r d a t h a a r m o e d e r h a a r 7 1 r e c n
o e m d e i n p l a a t s v a n i l i n e 2 e a e p h a a r k a n s s c h o e n e n v r o e g m e t e e n n a o n d
e q w o r d t e z e c r o a s w e d s t r l j d v o o t m i j n l c e t i j d g e h o i r l e n i k p r o o e n r o m y e
n m i j w s l z i h e e r v a d e r l a w a t g e a a r z e l z e i h e e r v o e d e r 7 1 o u v o o r a i t 7 f d a
n m n a r m a a r j e p a s t g o c o p e n t j n j a d o o 1 k z e i 4 1 n s n e l e n z e v l o o g t a s a s
b l o e d a r o m d o h a l s e v e n l a t e r b e l d e z e d a o r p e n i s a l e v a n d e w e d s i r i j d
o m z i c h i n t e l a t e n s c h r i j v e n n a t v a s t o n d e p a i d a p 2 u u r 1 m z e t o p h a a r m o t o r
d i e x e g e l e e n d h a d v o n h a c r n r c x a t s e w e l v a k e r d e e d n o q a v e n t d a s e n 3 g i n -
g e n a l l e m o t o r s v a n s t o r t 2 e k e e k n a a r d e k a n t e n z a g h a a r v a e r w e r e o p e l
h e e r r c c e r i i l d y e r n o l k i n d e r e n u i t a a r k a a s s t a a n d y r i e p w a t 1 1 m g a a t h e t
h e m m a k e n f i a t s t a r t s c h o t k 1 o n k e n a l l e r t o t o r e s t o v e n v e p e e e r s t e 5 r o n d c c
l a g z c o p d e r e r d e p l a a t o m a x r i n d e l a a t s t e r o n d e h a a l d e s e e e n d r i e
h a n d z a m e b o e k j e s o v e r b o e k b i n d e n v o l g e n d e o n d e r w e r p e n z o u j e d a n a a n d e o r d e
m o e t e n s t e l l e n i n s c r i p t i e s i n r o t s w a n d e n k l e i t e v o o r l e z e n u i t e i g e n w e r k g e l s s p i j k -
e r s c h r i f t p a p y r u s r o l l e n p e r k a m e n t h e t e i n d r e s u l t a a t w a s z o e c h t g e w o r d e n d a t w e
l o m p e n p a p i e r m i d d e l e e u w e n k o p i i s t e n f r a a i h e t g r a a g w i l d e n l a t e n z i e n a a n a n -

dere leerlingen geïllustreerde handschriften blokdruk letterzet en aan de ouders beslo ten we rd om u it de ver ha ten met de hand zetmachine druktechnieken len voor te lezen in de tweede klas en om leerlin boekbinden daarenboven zou je aandacht kun gen die dat wilden op de eerstvolgende ouder nen schenken aan zaken als lay out bladspiegel avond verslag te laten u itbrengen van onze werk lettertype gebruik van kleur illustraties uitgeve zaamheden ook daar zou dan u i t eigen werk rijen boekwinkels voorgelezen kunnen wo rden prachtig is het natuurlijk als je in staat zou het is beslist aan te raden om dit te doen vooral blijken de bovens- taande suggestie uit te denken het gezamenlijk met ouders en leerlingen bespre en uit te werken samen met collega s te denken ken van de lessense r ies en het voorlezen door de valt aan geschiedenis tekenen handvaardigheid leerlingen op zo n ouderavond is een succes en wellicht ook samen met wat leerlingen misschien is het mogelijk om met de leerlingen nog wat suggestie s een kijkje te gaan nemen op een drukkerij als je over zoiets ruim van tevoren afspraken maakt parallel lopend aan de tweede lessenserie zou lukt dat vaak wel je lessen kunnen geven over de ontwikkeling van het is van belang dat er gedurende deze lessen het schrift de groeiende behoefte in de loop der steeds een soort handbibliotheekje over alles wat geschiedenis aan communicatie de ontwikkelin met dit onderwerp te maken heeft bij de hand is gen na de uitvinding van de boekdrukkunst d e 30 nanette heer mond ging op e n ne er dat kernti omdat naastt e een liet klein verle- gen meisje ze een kauw gompje in heer mond ha d dat samen met haar oude re e n h aar in dat ze n et v an ee n aardi ge oude vrouw validen broertje op een a fgele- gen boer had gekregen derij wo o nt wa s aan het wanden aaa baar k inde rlijk gevormd e lijf h ad z e e en ze luisterde baar de fluitebde vogel s lo lt hoby jurkj e m et daar om h e en ee n en andere geluiden om haar h e en ze voel sc h ort e en ove r haar schoude r hi nk een de zich a lleen maar dat vond ze op dit sjaaltje mom e nt niet erg a a n ha a r voe t e n had ze een paar geit en z e dacht aan de k ind e ren di e nu op schoo l wo lle n sokken me t klompen zaten ze vo n d he t j am- mer dat zij daar ni e t na a stte wou da t ze net zo kon z jn als h een kon haar oud- ers hadden niet zoveel a lle a nder e kinder eg en dat h aa r broert j e g eld we er kon lop e n wa nt hij we rd vaak ui tge dit gezin leefde van het kleine beetje l acham e n ge p e st geld d at vader verdiend e met het vlechte haastt e kwam thuis ze schrok van mahdjea ha r bro e rtj e probeerde te l o pen hij hie ld naaste zelf moest op de markt gaan staan ci cg vast aan de t af el om ge ld t e bedelen ze moest dat doen van w aa r ia m am a riep ze baa r moeder en dan wel met haar broerj e di e is naar het dorp boodscha pp e n do e n w ant d ie was zieli g en zat in een rolstoel h egr b ro e rtj e etdny viel nanette moest dan naast haar broertje gaan n aas t te p robeerd e hem opte helpen en met staan en dan kon ze nog wat eitras verdienen v eel mo ei te kwam hij weer in zijn st oel t j e want zij was ook heel zielig maar o zo knap sidny probeerde het weer en teder n anet t e n hi e ld h em v ast haar g ezichte w as gaal ze bad grote blauwe de d eur ging area e n ze ho- orde de schreewende o ge n met daaraan lange donkere w impers man en s t e m van haar goed er wat d oe n op haar hoofd had ze een kapje dat onder jullie nou we e r zet die jonge n t e rug haar k i n zat va stgebonden met een grote in zijn stoel moet hij zijn beman ook blauwe strik nog breken ze h e d lang blond haar

met twee grote vlechten naast de had van schrik de hand van sidny erin die ongeveer tot op de helft van los gelaten en stond met grote ogen te hangen in deze vlechten had kijken hoe idny zelf en helemaal ze altijd twee blauwe strikjes zodat ze zich vast te houden na ar zijn st o el h aar oren waren nooit gezien want deze liep zat en altijd verborgen onder haar kapje netten moeder stond ook met verbaasde ze had een smalle in wipneusje met sproeten kijken riep hij ken het en et te hij doet beetje erop dat erg leuk stond naast en haar moeder liepen naar elkaar toe ze hoe kleine rode bolle wangen getjes dat en omhelste elkaar kwam omdat ze vaak in de buitenlucht was sidny stond open kwam erbij staan ze had een goed gevormde mond met daar dit was nou waar ze het meest blij mee en zo uden in mooie heldere witte tanden dezelfde kunnen zijn dat ze een normaal gezond die grote mensen ook hadden want ze familie lid erbij hadden ketanelotte naal jaar en dat ia al een kale leeftijd bianaa bloksma naot een aantal ideeën zijn afkomstig van annelies bakker en guus coene docenten aan de open school bijlmer literatuur over boekbinden n frigge k zelf boekbinden de bilt canteleer 1971 watson a boekbinden amsterdam b bakker 1977 riberholt k a drastrup boekbinden thuis naarden strengholt s boeken 1981 31